

CUMHURİYET DÖNEMİ SÜRELİ YAYINLARDA ALİ SUAVİ İLE İLGİLİ YAYIMLANAN MAKALELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ¹

Mustafa GÜÇLÜ²

Öz

Bu araştırmanın amacı, Cumhuriyet dönemi süreli yayınlara yansıyan Ali Suavi konulu makalelerin genel bir değerlendirmesini yapmaktır. Bu amaç çerçevesinde “Suavi”, “Ali Suavi” gibi anahtar kelimelerle yapılan araştırmalarda konusu Ali Suavi olan toplam otuz makale bulunmuştur. Bu makaleler yayımlandığı yıllar açısından incelendiğinde en fazla makale, dokuz makale ile 1940 ve 1950 yılları arasında yayımlanmıştır. Makaleler yayımlandıkları dergiler açısından incelendiğinde ise Belleten ve Yeni Adam gibi dergilerde daha fazla makalenin yayımlandığı görülmektedir. Bulunan bu makaleler içerik analizi yönteminin kategorik tekniği ile incelenmiş, benzer özellik gösteren makaleler ortak başlıklar altında toplanmıştır. Araştırma sonunda Cumhuriyet dönemi süreli yayınlarda Ali Suavi'nin Türkçülüğünün mahiyeti ve özelliklerine, Türk ve Türk dili hakkındaki görüş ve önerilerine, siyasi yönüne, genel eğitim ve eğitim reformları hakkındaki düşüncelerine, Galatasaray Lisesi Müdürlüğü görevi gibi konulara yer verildiği görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Ali Suavi, Süreli Yayın, Galatasaray Lisesi, Çırağan Vakası, Muhbir Gazetesi

Abstract

The aim of this study is to carry out an overall evaluation of the articles entitled Ali Suavi in Republic period periodicals. To this end, a total of thirty articles were found about Ali Suavi by searching with such key words as “Suavi”, “Ali Suavi”. When these articles are examined with regard to the years when they were published, the most articles (nine articles) were published in 1940 - 1950. When the articles are examined with regard to the journals they were published in, it is seen that the most articles were published in journals such as Belleten and Yeni Adam. The articles found were examined through the categorical technique of the content analysis method, and the articles which share similarity were collected under common titles. At the end of the study it is seen that issues such as the nature and features of Ali Suavi's Turkism, his views and suggestions about Turks and the Turkish language, his political stance, his ideas about education in general and education reforms, and his post as a principal in Galatasaray High School are included in Republic period periodicals.

¹ Bu araştırma Türk Tarih Kurumu tarafından düzenlenen Abdülaziz ve Dönemi adlı sempozyumda aynı başlıkla sunulan bildirinin yeniden düzenlenmiş hâlidir.

² Yrd. Doç. Dr. Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Z-12 38039 Melikgazi KAYSERİ, mguclu@erciyes.edu.tr

Key Words: Ali Suavi, periodical, The Galatasaray High School, the Çırağan Incident, the Muhbir newspaper

I. GİRİŞ

Türk tarihinde daha çok II. Abdülhamit'e yönelik darbe girişimiyle ön plana çıkan Ali Suavi, Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu sorunlara çare bulmak için kafa yormuş bir aydınımızdır. O, düşüncelerinde İslam'ı referans noktası olarak almış, Türkçü düşünceleri ile ön plana çıkmış bir kişidir. Suavi, Sultan Abdülaziz döneminde yurt dışında Paris ve Londra'da bulunmuş, hükümet aleyhine yazılar yayınlamış, bu dönemde bir de gazete çıkarmıştır. Abdülhamit döneminde yurda dönen Suavi, Galatasaray Lisesinde müdürlük görevinde bulunmuş, burada ortaya attığı eğitim düşünceleriyle Türk eğitim tarihinde de isminden söz ettirmiştir.

1838 yılında İstanbul'da doğan Ali Suavi, XIX. yüzyıl Osmanlı tarihinin fikri, siyasal ve kültürel çalkantıların odağında bulunan bir Türk aydınıdır (Demirkıran, 1998). O, Cerrahpaşa'da fakir bir aile muhitinde doğup büyümüş, rüştiye tahsili görmüş, müderrislik, muallimlik, hâkimlik ve tali derecede de olsa idare memurluğu yapmış, daha sonra sürgüne gönderilmiş ve oradan da Paris'e kaçarak uzun yıllar Muhbir adlı gazeteyi çıkarmıştır. Babası Çankırlı, annesi ise İstanbulludur (Köni, 1942).

Suavi, Mekteb-i Sultaninin müdürlüğünü yaptığı sırada Fransızca olarak kaleme aldığı hal tercümesinde atasını Fatih zamanında hocalık yapan İbrahim adlı bir kişiye kadar dayandırmakta, soyadlarının da Cepkenoğulları olduğunu ifade etmektedir. Yine bu hal tercümesine göre Suavi; 16 yaşında hacca gitmiş, Simav ve Bursa'da hocalık yapmış, daha sonra İstanbul'a gelerek bir müddet ailesi yanında kaldıktan sonra Filibe'de tahrirat (yazı işleri) müdürlüğü ve rüştiye hocalığı yapmıştır. Suavi, bu görevlerinden sonra 1866 yılında İstanbul'a dönmüştür. Siyasi olaylara karışması nedeniyle Kastamonu'ya sürgün edilmiş, buradan da kaçırılarak uzun bir süre Paris ve Londra'da bulunmuştur. Yurt dışında bulunduğu bu dönemde riyaziye ve felsefe derslerinden istifade etmiş, yurt dışındaki yayıncılığı ve Genç Osmanlılar Cemiyetindeki faaliyetleriyle kendisini tanıtmıştır (Uzunçarşılı, 1944). 1878 yılında Abdülhamit'i devirmek amacıyla Çırağan Sarayı'na yapmış olduğu baskında öldürülmüştür (Akyüz, 2013).

Suavi özellikle medrese zihniyetine karşı çıkması, dönemin eğitim sorunlarını tartışması, eğitimde ilginç girişimleri ve Galatasaray Lisesi müdürlüğü yapması gibi nedenlerle eğitim tarihimizde de önemli bir yer tutmaktadır. O, İstanbul'da rüştiyede okumuş olmasına rağmen daha çok kendini yetiştirmiş bir fikir adamı ve öğretmendir. Meşrutiyet yanlısı olan Suavi, eğitimin toplumsal değişmedeki önemi kavramış bir aydınımızdır. Medreseyi toplumun ileriye gitmesindeki en önemli engellerinden birisi olarak görmüş, çeşitli yazılarında bu kurumu eleştirmiştir (Akyüz, 2013).

Bu araştırmada, Cumhuriyet dönemi süreli yayınlarda yayımlanan ve konusu Ali Suavi olan makaleler değerlendirilmiş, Suavi'ye ilişkin yapılmış ve yapılması muhtemel araştırmalar hakkında araştırmacılara bilgi verilmesi hedeflenmiştir. Bu amaç çerçevesinde konusu Ali Suavi olan toplam otuz makaleye ulaşılmıştır. Bu makalelerde Ali Suavi'nin Türkçülük hakkındaki düşünceleri yanında, siyasi ve eğitsel olaylar hakkındaki bilgilere de yer verilmiştir. Bu nedenle araştırmada öncelikle Ali Suavi konusunu ele alan yazar ve dergilerin

isimlerine yer verilmiş, daha sonra sırası ile Ali Suavi'nin Türkçülük, siyasi ve eğitsel konular hakkındaki düşüncelerini ele alan makalelere değinilmiştir.

II. Ali Suavi ile İlgili Makaleleri Bulunan Yazarlar ve Bu Makalelerin Yayımlandıkları Dergiler

Ali Suavi'yi konu edinen makalelerin yazarı, yayımlandıkları yıl ve dergi isimleri aşağıda yer alan tabloda belirtilmiştir.

Tablo I. Suavi ile İlgili Makaleleri Bulunan Yazarlar ve Bu Makalelerin Yayımlandıkları Dergilerin İsimleri

Yazarın Adı Soyadı	Makalenin Yayımlandığı Yıl	Dergi Adı
M. Eşref	1934	Hak ve Cemiyet
M. Eşref	1934	Hak ve Cemiyet
İbrahim Alaettin GÖVSA	1938	Yedigün
Falih Rıfkı Atay	1942	Yeni Adam
Yunus Kazım KÖNİ	1942	Yeni Adam
İsmail Hakkı Uzunçarşılı	1944	Belleten
N. Halil ATAY	1944	İstanbul Kültür
N. Halil ATAY	1944	İstanbul Kültür
N. Halil ATAY	1945	İstanbul Kültür
N. Halil ATAY	1945	İstanbul Kültür
N. Halil ATAY	1945	İstanbul Kültür
Hüseyin KOCABAŞ	1948	Uludağ
Ahmet Hamdi TANYELİ	1950	Yeni Tarih Dünyası
Hikmet DİZDAROĞLU	1958	Türk Dili
H. Fethi GÖZLER	1967	Halkevleri Dergisi
Bedi ŞEYHSUVAROĞLU	1968	Belgelerle Türk Tarihi
H. Fethi GÖZLER	1968	Halkevleri Dergisi
H. Fethi GÖZLER	1968	Halkevleri Dergisi
M. Zerrin AKGÜN	1969	Yeni Adam
A.Süheyl ÜNVER	1973	Hayat Tarihi Mecmuası
Mehmet AKSOY	1974	Milli Kültür
Yahya AKYÜZ	1978	Belleten
Yahya AKYÜZ	1982	Belleten
Mehmet KARA	1983	Bilim ve Kültürde Orkun
İsmail DOĞAN	1989	Milli Eğitim

İsmail DOĞAN	1989	İslami Araştırmalar
İsmail DOĞAN	1991	Milli Kültür
İsmail DOĞAN	1991	Milli Eğitim
Hüseyin ÇELİK	1992	Tarih ve Toplum
Orhan KOLOĞLU	1995	Tarih ve Toplum
Hanife DEMİRKIRAN	1998	Köprü

Ali Suavi ile ilgili yayımlanan makaleler tarih açısından ele alındığında 3 makalenin 1930 ve 1940 yılları arasında, 9 makalenin 1940 ve 1950 yılları arasında, 2 makalenin 1950 ve 1960 yılları arasında, 4 makalenin 1960 ve 1970 yılları arasında, 3 makalenin 1970 ve 1980 yılları arasında, 4 makalenin 1980 ve 1990 yılları arasında, 5 makalenin de 1990 ve 2000 yılları arasında yayımlandığı görülmektedir. Buna göre Ali Suavi'yi konu alan makaleler en fazla (9 makale) 1940 ve 1950 yılları arasında yayımlanmıştır. Yazar bakımından ise en fazla makale İsmail Doğan (4 makale) ve N. Halil Atay (5 makale) tarafından yazılmıştır. Yayımlanan dergi adına bakıldığında ise İstanbul Kültür Dergisi'nin ön plana çıktığı görülmektedir. İstanbul Kültür Dergisi, İstanbul Halkevi tarafından çıkarılmıştır. Milli Kütüphane'de yaptığımız araştırmada derginin ilk olarak 1943 yılında yayımlanmaya başladığı ve 1946 yılına kadar yayım faaliyetlerine devam ettiği görülmektedir. Fakat N. Halil Atay'ın makalelerinin bir yazı dizisi olduğunu söylemek gerekmektedir. *Belleten*, *Yeni Adam* gibi dergiler yine en fazla yayım yapılan dergiler olarak dikkat çekmektedir.

III.1930 ve 1950 Yılları Arasında Yayımlanan Ali Suavi ile İlgili Makaleler

a. Suavi'nin Türkçülük Yönünü Ele Alan Makaleler

1930 ve 1950 yılları arasında Suavi'nin Türkçülüğü ile ilgili üç makale bulunmaktadır. Bu makalelerde Suavi'nin Türkçülüğünün özelliklerine değinildiği görülmektedir. Bununla birlikte Suavi'nin eserleri yanında Rus ve İngiliz kaynaklarına olan hâkimiyeti ve Türk dünyasına olan sevgisinin onun Türk düşünce hayatında önemli bir yer edinmesini sağladığı belirtilmiştir.

Köni (1942), daha önceleri Çırağan Sarayı'nı basan beş-altı yüz Rumeli muhacirin başında bulunan birisi olarak anılan Ali Suavi'nin 1942 yılından itibaren aktüel fikir tartışmalarının en önemli isimlerinden, Türkçülüğün en önemli simalarından biri hâline geldiğini dile getirmektedir. Fakat Köni'ye göre Ali Suavi'nin Türkçülüğünün, Türk'ün mutlak siyasi iktidar ile teçhiz edilmesi anlamına gelen realist Türkçülükle bir ilgisi bulunmamaktadır.

Ali Suavi'nin tarihî Türkçülüğün en somut örneklerinden birisi olduğunu ifade eden makalelerde (Eşref, 1934b; Atay, 1945b), Atalık Gazi (Yakup Han) menkıbeleri, Ebulgazi'den nakillerin ve nihayet Rus ve İngiliz kaynaklarına olan hâkimiyeti ile Türk âlemine olan sevgisinin onun yüksek bir şahsiyet olarak tanınması için yeterli olduğu belirtilmektedir. Bu makalelere göre Suavi'nin yazmış olduğu eserler, onun Türkçülük davasında ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Suavi memleketini seven birisi olduğu için memleket meseleleri ile de yakından ilgilenmiştir.

b. Suavi'nin Siyasi Yönünü Ele Alan Makaleler

1930 ve 1950 yılları arasında Ali Suavi'nin siyasi yönünü ele alan toplam yedi makale bulunmaktadır. Bu makalelerde Suavi'nin siyasi yönü ile ilgili olarak daha çok Çırağan Vakası'na yer verildiği, bunun yanında dış siyasetle ilgili düşünceleri ve onun yeterince anlaşılmasının nedenleri üzerinde durulduğu görülmektedir.

Dergilerde Ali Suavi'yi Çırağan Vakası'nın ön plana çıkardığı vurgulanmaktadır. Bilindiği gibi 20 Mayıs 1878'de gerçekleştirilen Çırağan Vakası tarihinde, Çırağan Sarayı'nda tutulan eski Osmanlı padişahlarından V. Murad'ı kurtarmak ve tekrar tahta geçirmek amacıyla yapılan ihtilal girişimi olarak bilinmektedir. Dergilere göre Ali Suavi, Vakı'dan kısa bir süre önce taraftarları aracılığıyla propaganda faaliyetlerinde bulunmuştur. İbrahim Edhem isimindeki bir genç talebe, Fatih civarındaki medrese öğrencilerini, Osman adındaki talebe de Ayasofya Camii'ndeki halkı tahrik ettiklerinden tevkif edilmişlerdir. Bundan başka Ali Suavi ile beraber Necip ve Şeyh Ahmet Hamdi Efendi'lerin de tevkif edilmeleri istenmiş ise de daha sonra bundan vazgeçilmiştir (Uzunçarşılı, 1944; Gövsa, 1938).

Kocabaş (1948), Ali Suavi Vakası ile ilgili yazılmış makale ve yazıların hiçbirinde Şeyhülislam Ahmet Muhtar Efendi'nin fetvasını konu edinmediğini ifade ettiği makalesinde Ali Suavi'nin V. Murat'ı tahta çıkarmak amacıyla çevresine 500 dolayında Rumeli muhacirini toplayarak Çırağan Sarayı'nı bastığını ve bu baskında çıkan gürültü üzerine Beşiktaş Karakolu'nun olay yerine geldiğinde Hasan Paşa'nın Suavi'yi başına sopa ile vurarak öldürdüğünü, diğerlerinin ise yargılanarak değişik cezalara çarptırıldığını belirtmektedir. Ona göre bu durum II. Abdülhamit'in, Ali Suavi Vakası hakkında Şeyhülislamdan fetva almayı ihmal etmediğini göstermektedir. Bunun yanında dergilerde Suavi'nin genellikle Çırağan Vakası ile adını duyurduğu, fakat bu olayın tam anlamı ile açıklanamadığı vurgulanmaktadır. Suavi'nin Çırağan Vakası'nda Rumeli halkından çok sayıda kişinin yanında olmasının, Filibe'de çok sayıda taraftar kazanmasından ileri geldiği belirtilmektedir (Eşref, 1934a; Atay, 1942).

Atay (1945c), Suavi'nin dış siyasetle ilgili düşüncelerine yer vermiştir. Ona göre Suavi, dış siyasetle ilgili konularda zaman zaman hükümeti eleştirmiştir. Onun bu düşünceleri kısa bir zaman sonra tepki görmeye başlamış ve Muhbir Gazetesi kapatılarak sürgün edilmiştir.

Ali Suavi'nin, yapılan araştırma sonuçlarından ziyade kendi eserlerinden anlaşılmaya çalışılmasının daha doğru bir yaklaşım olduğu vurgulanan makalelerde onun kendi eserlerinde yer alan düşüncelerinin düşmanlarının anlattıklarından farklı olduğu belirtilmektedir. Bu makalelere göre Ali Suavi'nin Türk düşünce tarihinde hak ettiği yeri alamamasının en önemli nedenlerinden birisi, onun eserlerinin iyi bir şekilde incelenmemesidir (Atay, 1944a).

IV. 1950 ve 1970 Yılları Arasında Yayımlanan Ali Suavi ile İlgili Makaleler

a. Suavi'nin Türkçülük Yönünü Ele Alan Makaleler

1950 ve 1970 yılları arasında Suavi'nin Türkçülük yönünü ele alan toplam üç makale bulunmaktadır. Bu makalelerde Suavi'nin Türkçülüğünün özelliklerine ve Türk dili hakkındaki düşüncelerine yer verildiği görülmektedir.

Ali Suavi'nin en kuvvetli yönlerinden birisinin de ilmi Türkçülük yönü olduğunu vurgulayan Gözler (1967), onun görüşlerinde çağdaşlarına göre daha ileri bir düşünce sistemine sahip olduğunu belirtmektedir. Ona göre Suavi; hürriyet için çalışmış, Türklerin ilme ve medeniyete olan hizmetlerini bütün dünyaya duyurmak için yoğun çaba harcamıştır. Suavi'nin 1877 yılında Paris'te çıkardığı Ulum Gazetesi'nde Osmanlı Devleti'ne

Türkiye dediğini ifade edilen Gözler, onun dinin devletten ayrı tutulması anlamına gelen laikliği savduğunu dile getirmektedir.

Suavi'nin Türkçülüğü şuurlu olarak benimsediğini ifade eden Gözler (1968), onun memleketini seven, bu nedenle memleket meseleleri ile yakından ilgilenen birisi olduğunu belirtmektedir. O, Suavi'nin "Hıyva" kitabında Türkiye sevdasının açık bir şekilde görüldüğünü ifade etmektedir.

Dizdaroğlu (1958), Suavi'nin dil anlayışını ele aldığı makalesinde onun genel dil görüşleri, dili sadeleştirme işi, terimler, harf ve imla meselesi ile ilgili düşüncelerine yer vermiştir. Suavi'nin "Önce Arapça ve Farsçadan ayrı, bağımsız bir Türk dili var mıdır, yok mudur? Bunu bilmeliyiz." sözlerine atıf yapan Dizdaroğlu, onun bu sözleriyle ırk, tarih ve dil Türkçüsü olduğunu hemen ortaya koyduğunu ifade ettiği makalesinde, Suavi'nin eserlerinde Türk ırkının büyük bir ırk olduğunu, medeniyet ve kültür alanlarında büyük eserler verdiğini vurgulamaktadır. Dilde sadeleştirme konusunda Suavi'nin özleştirme olmadığını ifade eden Kara, onun herkesin anlayacağı bir Türkçenin savunmasını yaptığını belirtmektedir. Ona göre Suavi, yabancı dilden kelimelerin Türkçeye girmesini tehlikeli bulmaz fakat bu konuda iki hususa dikkat çekmektedir. Öncelikle yabancı dilden Türkçeye giren kelimeler mutlaka Türkçeleştirilmeli, yabancılıklarını kaybetmelidir. Diğer yandan da yabancı dil kuralları Türkçeye aktarılmamalıdır. Kara, Suavi'nin terimler konusundaki düşüncelerinin açık ve kesin olduğunu belirtmektedir. Suavi'ye göre iki türlü terim vardır. Bir kısım terimler her milletin kendi dilindeki kelimelerle karşılanabilir, fakat bazı kelimeler vardır ki bunlar her dilde aynı olup değiştirilmemeli, olduğu gibi kullanılmalıdır. Harf ve imla konusunda da Ali Suavi'nin Arap ve Latin harflerini karşılaştırdığını dile getiren Kara, Suavi'nin Arap harflerinin en büyük kusurunun güç okunup yanlış yazılması olarak gördüğünü belirtmekte, birtakım ıslahatlarla imla konusunda yeniden düzenlemelere gidilmesini gerekli gördüğünü ifade etmektedir. Kara, Suavi'nin dil ile ilgili düşüncelerini anlattıktan sonra Falih Rıfkı Atay'a da atıfta bulunarak şu cümlelerle makalesini tamamlamaktadır: "Kendisini aşağılık duygusundan belki de ilk kurtaran, tarihe ve ilme sarılarak, vatandaşlarını Türk ırkının ve dilinin üstünlüğüne inandırmak için çırpınan inkılapçı, Ali Suavi'dir."

b. Suavi'nin Siyasi Yönünü Konu Alan Makaleler

1950 ve 1970 yılları arasında Ali Suavi'nin siyasi yönünü ele alan toplam üç makale bulunmaktadır. Bu makalelerde; Suavi'nin Abdülaziz dönemine getirdiği eleştiriler, siyasi düşüncelerinin esasları, öğretmenlik ve vaizlik sürecinde yaptığı faaliyetler ve Muhbir Gazetesi'nde çalışmaya başlaması ile ilgili süreç hakkında bilgi verilmektedir.

Bu dönemde konuya ilişkin ele alınan bir makalede, Ali Suavi'nin Sultan Abdülaziz devrine şiddetle muhalefet edenlerin başında yer aldığı vurgulanmaktadır. Fakat bu makaleye göre o, padişahın ziyade, müstebit Sadrazam Mehmet Ali Emin Paşa'ya saldırmakla tanınmıştır (Tanyeli, 1950).

Önemli bir fikir ve aksiyon adamı olan Suavi'nin belli başlı düşünceleri şöyledir (Akgün, 1969):

- Cumhuriyet rejiminden daha saygın başka bir rejim olamaz.
- Kanunlar dinden ziyade laikliği temele almalıdır.
- Osmanlılık değil, Türklük vardır.
- İslamiyet'te halifelik yoktur.
- İbadet Türkçe yapılmalıdır.

Ali Suavi'nin şark ve garp kültürüne vâkıf bir insan olduğunu dile getiren Şehsuvaroğlu (1968), onun medrese tahsilinden sonra vaizlik yaparken rüştiye öğretmenliği için açılan sınavı iyi bir derece ile kazandığını ve böylece Maarif Nazırı Sami Paşa'nın önce alakasını, daha sonra da himayesine mazhar olduğunu dile getirmektedir. Ona göre muallimlik ve vaizlik onun iki mesleğidir. Bu sebeple Rüştiye muallimi olarak gönderildiği Simav, Bursa ve Filibe'deki ateşli konuşmaları ile dikkatleri üzerine çekmiş, sonuçta işinden olmuştur. Suavi'nin İstanbul'a döndüğünde yeniden vaizliğe başladığını belirten Şehsuvaroğlu, Sultan Abdülaziz ve etrafındakilerin gözlerinin sürekli olarak onun üzerinde olduğunu ifade etmektedir. Bu sıralarda Filip Efendi isimli bir Ermeni, müşterek tanıdıkları Tefik Efendi vasıtasıyla Ali Suavi'ye Muhbir adlı bir gazete çıkarmak istediklerini söylemiş ve bu konuda kendisinden yardım istemiştir. Suavi ise bu teklifi kabul etmiştir. Şehsuvaroğlu'na göre görünüşte gazete Filip Efendi'nin olsa da gerçekte gazeteyi dolduran kişi Suavi'dir.

Suavi'nin dış siyasetle ilgili düşünceleri, dergilerde ele alınan konular arasındadır. O, hükümetin Girit, Belgrat Kalesi gibi konularda aciz kalmasını eleştirmiş, bu konudaki düşüncelerini farklı ortamlarda dile getirmiştir. Suavi'nin bu çalışmaları kısa bir süre sonra tepki görmüş ve Muhbir Gazetesi kapatılarak Kastamonu'ya sürgün edilmiştir. M. Fazıl Paşa'nın yardımıyla buradan kaçarak Paris'e gitmiş, meşrutiyeti tesis ve umumi ıslahat icrasını temin amacıyla "İttifak-ı Hamiyet" adında 1865 yılında İstanbul'da kurulan cemiyete üye olmuştur (Demirkıran, 1998).

c. Suavi'nin Eğitimci Yönünü Konu Alan Makaleler

Bu dönemde Ali Suavi'nin eğitimci yönü ile ilgili sadece bir makale bulunmaktadır. Bu makalelerde Suavi'nin Galatasaray Lisesindeki görevi ve yapmış olduğu ıslahatlar hakkında bilgi verilmektedir. Şehsuvaroğlu (1968), Suavi'nin Galatasaray Lisesi müdürlüğü görevine getiriliş sürecini anlattığı makalesinde, onun Sait Paşa vasıtasıyla II. Abdülhamit ile tanıştırıldığını ve çok iyi kabul gördüğünü, 1877 yılında dönemin en iyi eğitim kurumlarından biri olan Galatasaray Lisesinin başına getirildiğini anlatmaktadır. Suavi'nin Galatasaray Lisesi müdürlüğü döneminde önemli yenilikler gerçekleştirdiğini belirten Şehsuvaroğlu, konuya ilişkin bir de belge sunmuştur. Bu belgede Suavi'nin müdürlüğü döneminde okulun genel durumu, öğretim usulleri ve ıslahatlarla ilgili bilgiler bulunmaktadır.

V. 1970 ve 2000 Yılları Arasında Yayımlanan Ali Suavi ile İlgili Makaleler

a. Suavi'nin Türkçülük Yönünü Ele Alan Makaleler

1970 ve 2000 yılları arasında Suavi'nin Türkçülük yönünü ele alan iki makale bulunmaktadır. Bu makalelerde Suavi'nin Türk ve Türkçülük ile ilgili sözlerine ve Türk dili hakkındaki düşüncelerine yer verilmiştir.

Suavi'nin 40 yıllık ömrünün son on beş yılını oldukça verimli bir şekilde çalışarak geçirdiğini belirten Ünver (1973), onun Türk ve Türkçülükle ilgili bazı sözlerine yer vermiştir. Bu örneklerden bazıları şöyledir: "Türkler İlimde Birinci derecedendirler." "Kelamcıların imamı Ebu Mansur Maturî Türk'tendir." "Hadis rivayet edenlerin imamı Buhari Türk'tendir." "Şark kütüphaneleri: Necef, Keş, İsficap, Uşrusune, Cifan, Fergana, Kaşgar, Şaşken'ten çıkan eserleri ile doludur." "Bilcümle Mavereünnehir mamur ve ahalisi ilim ve salih ehli cömert olmakla meşhurdur." "Mavereünnehir halkının çalışmaları bilgi, marifet ve yolların tamirine, misafirhaneler inşasına ve medreseler binasına matuftur." "Anlaşıldı ki Türklerin idrak kuvvetleri ilmi çalışmalara açıktır."

Ulûm'da yazdığı yazılardan Ali Suavi'nin sadece dil açısından değil aynı zamanda ırk ve tarih bakımından da Türkçülük yaptığını dile getiren Kara (1983), onun dil, tarih ve ırk ile ilgili üç düşüncesini; Türk ırkının yeryüzünde askeri, medeni ve siyasi rolü, Türk dilinin diğer dünya ile mukayesesi ve zenginliği, dünya kültür tarihinde Türk kültür medeniyetinin yeri ve önemi açısından incelemiştir. Ona göre Suavi'nin Türk dili hakkında görüşleri dört açıdan ele alınabilir. Bunlar; yabancı kelime ve gramer kuralları kaldırılarak dilde sadeleşmeye gidilmeli, ilmi terimlerde Avrupa medeniyetinin beynelminel şekillerinin seçilmesi, hutbelerde namaz surelerinin Türkçeleştirilebilmesi ve Türkçe namaz kılınabilmesi, Türk dilinin dünyanın en zengin ve mükemmel dili olmasıdır.

b.Suavi'nin Siyasi Yönünü Konu Alan Makaleler

1970 ve 2000 yılları arasında Suavi'nin siyasi yönünü ele alan toplam dört makale bulunmaktadır. Bu makalelerde; Suavi'nin yetişme koşulları, devletin çöküşü ile ilgili düşünceleri, öğretmenlik ve vaizlik yaptığı dönemde yapmış olduğu çalışmalar, Muhbir Gazetesinde ki görevi, hükümetle olan anlaşmazlıkları, dış politika hakkındaki düşünceleri, Avrupa'da bulunduğu sıralarda yaptığı çalışmalar ve Çırağan Vak'ası hakkında bilgiler verilmiştir.

Rüştiyeden sonraki hayatı için “politikaca geçen ömür” (Demirkıran, 1998) ifadesini kullanan Ali Suavi, Osmanlı İmparatorluğu zamanında ilk defa Cumhuriyet rejiminden söz açan ve bu fikri savunan kişilerdendir. Dergilerde konuya ilişkin ele alınan makalelerde daha çok kendi kendisini yetiştirdiği söylenen Suavi'nin medresenin düşünce sistemini tam olarak benimsemediği, fıkıh eğitimi almasına rağmen laikliği savunduğu belirtilmektedir.

Bu dönemde ele alınan bir makaleye göre Tanzimat Fermanı (1839), Islahat Fermanı (1856) ve Kanun-ı Esasi gibi üç dönemin sosyal ve fikri hareketliliği içinde yetişen Suavi, birçok aydının yaptığı gibi devletin bekasının muhafaza edilmesi için büyük çaba göstermiş, eğitim gibi birçok toplumsal sorunu analiz edip daha rasyonel bir düzenin kurulması için çalışmıştır. Filibe'de görev yaptığı yıllarda medreselerde vermiş olduğu dersler yanında yeni cemiyet ve cemaatler oluşturmaya çabalaması, toplumu aydınlatmak için dersler ve konferanslarla beraber İstanbul Şehzade Camii'nde vaazlar vermesi bu çalışmalardan bazılarıdır. Fakat dergilerde Suavi'nin devletin çöküşünün sebebi olarak kabul ettiği meseleleri bir an önce çözmeye, birçok meseleyi ele alma arzusu ve bu görüşlerini geniş kitlelere ulaştırmak için vermiş olduğu vaaz ve konferansların yetersiz olduğunu görmesi nedeniyle gazeteciliğe soyunduğu belirtilmektedir. Onun ilk yazarlık deneyimi Ermeni asıllı Filip tarafından çıkarılan Muhbir gazetesi olmuştur (Demirkıran, 1998). Koloğlu (1995), Suavi'nin gazeteciliğe ilk kez Muhbir'de başladığı yönünde yaygın bir kanaat olmasına karşın onun gazeteciliğinin daha eskiye dayandığına dair bazı kanıtların bulunduğunu belirtmektedir. 17.10.1866 tarihli Levant Herald'da Edirne muhabirinin Filibe olayından söz ederken Suavi'den “Ceride-i Havadis'in Filibe muhabiri” olarak bahsetmesi onda bu düşüncenin oluşmasında etkili olmuştur.

Bir süre sonra gazete yazarlığı ile dikkatleri üzerine çekmeye başlayan Suavi, gazetenin sahibi Filip'in sürgünde bulunan Fazlı Paşa hakkında yazılar yazması üzerine Bab-ı Ali nazarında onun bir Fazıl Paşa taraftarı

olduğu izlenimini doğurmuş ve takibe alınmıştır. Hatta bu süreç bir süre sonra hükümet tarafından müdahalelere dönüşmüştür (Demirkıran, 1998).

Suavi'nin dış siyasetle ilgili düşünceleri, dergilerde ele alınan konular arasındadır. O hükümetin Girit, Belgrat Kalesi gibi konularda aciz kalmasını eleştirmiş, bu konudaki düşüncelerini farklı ortamlarda dile getirmiştir. Suavi'nin bu çalışmaları kısa bir süre sonra tepki görmüş ve Muhbir Gazetesi kapatılarak Kastamonu'ya sürgün edilmiştir. M. Fazıl Paşa'nın yardımıyla buradan kaçarak Paris'e gitmiş, meşrutiyeti tesis ve umumi ıslahat icrasını temin amacıyla "İttifak-ı Hamiyet" adında 1865 yılında İstanbul'da kurulan cemiyete üye olmuştur (Demirkıran, 1998).

Dergilerde konuya ilişkin ele alınan bir makalede, Ali Suavi'nin Fransa'ya kaçmasının ardından Avrupa'daki yazarlık hayatının başladığı ve bu dönemde aydınlanma çağı ile ortaya çıkan çok sayıda düşünce akımını da yakından tanıma şansı bulduğu belirtilmektedir. Suavi'nin, yakından tanıma şansı bulduğu bu fikir akımlarını kendi ülke gerçeklerini dikkate alarak yorumladığı görülmektedir. Onun Jön Türklerden ayrıldığı en önemli nokta, İslamiyet'i referans noktası almaktan vazgeçmemesidir (Demirkıran, 1998).

Koloğlu (1995), Suavi'nin fikir yaşamında Avrupa günlerinin ağırlık taşıdığını ifade etmektedir. Ona göre Suavi, eğer Muhbir döneminden sayılırsa verimli bir şekilde geçen on dört yılın sadece dördünü Türkiye'de geçirirken on yılını Avrupa'da geçirmiştir. Koloğlu bu nedenle Ali Suavi ile ilgili yapılan araştırmalarda yabancı kaynakların (özellikle Fransa ve İngiltere) da incelenmesi gerektiğini belirtmektedir.

Doğan (1991), Ali Suavi ile ilgili araştırma yaparken yabancı kaynaklar yanında yerli kaynak ve belgelerin de dikkate alınması gerektiğini dile getirmektedir. Ona göre Ali Suavi, bazı kalıp yargılar nedeniyle acımasızca eleştirilmektedir. Suavi, tıpkı Batılılaşmayı kültürel planda algılayan ve yapılması gerekeni siyasal alandan çok bu alana çekmeye çalışan bir kısım aydın gibi unutulmuş, haksız eleştirilere maruz kalmıştır. Oysa Doğan'a göre bilgi toplumuna yöneldiğimiz bu dönemde yanlış ve eksik bilgilerle dolu ansiklopediler başta olmak üzere Suavi ile ilgili yapılan değerlendirmelerde birçok alanda olduğu gibi kaynaklara ve belgelere ulaşılması tarihsel olduğu kadar çağdaşlık adına da bir zorunluluk olarak görülmelidir.

Dergilerde Çırağan Hadisesi ile ilgili taban tabana zıt bazı yorumlar yapıldığı da ifade edilmektedir. Bu yorumlardan birinde Ali Suavi'nin aslında bir İngiliz ajanı olduğu ve hadiseyi onların desteği ile gerçekleştirdiği belirtilmektedir. Oysa Çırağan Hadisesi'nin tertiplenmesinde İngiltere'nin doğrudan ya da dolaylı bir parmağının bulunmadığı yönünde kendi gizli belgeleri bulunmaktadır. Her şeyden önce 1876 ve 1878 yılları arasında İngilizlerin Sultan Abdülhamit'e karşı olması mümkün değildir. Çünkü Sultan Abdülhamit bu dönemde İngilizlerin çıkarlarına ters düşecek bir politika izlememiştir. Sultan Abdülhamit'in İngilizlerin menfaatine dokunacak, onların şark politikasına ters düşecek bir politika tertip etmediği sürece onun yerine yarı deli olan ağabeyini tahta çıkarmak İngilizlerin işine gelmezdi. Bu dönemde Rusya'ya karşı oldukça zayıf olan Osmanlı'nın başına yarı deli birisinin getirilmesi işlerin beklenenden daha kötüye gitmesi anlamına gelebilirdi. Bunun yanında Suavi'nin kendisinin de başından beri İngiliz politikasını benimsememiş, hiçbir yazısında İngiltere'nin lehinde bir fikirde bulunmamıştır (Çelik, 1992).

Demirkıran (1998), Suavi'nin, Muhbir'de kaleme aldığı yazılarında dönemin en çok tartışılan meşveret konusu üzerinde durduğunu ifade etmektedir. Ona göre Suavi keyfi idareyi reddetmiş, bu rejimin zıddı olarak

usul-ü meşveret-i savunmuştur. Suavi'ye göre yaşanan sorunların en önemli nedenlerinden birisi “fakr-ı meşverettir”.

c. Suavi'nin Eğitimci Yönünü Konu Alan Makaleler

1970 ve 2000 yılları arasında Ali Suavi'nin eğitimsel yönü ile ilgili toplam yedi makale yayımlanmıştır. Bu makalelerde Suavi'nin eğitim düşüncelerinin özelliklerine, eğitim sorunlarına karşılık ortaya koyduğu çözüm önerilerine, Galatasaray Lisesi müdürlüğü görevine, yenilikçi eğitim uygulamalarına ve azınlıkların eğitimi konusuna değinilmiştir.

Konuya ilişkin ele alınan makalelerde Ali Suavi'nin yazılarında eğitim konusuna ağırlık verdiği dile getirilmektedir. Bu makalelerde Suavi'nin eğitim problemleri ve yenilenmesi üzerinde durduğu, ona göre ülkenin aydınlığa çıkmasının ancak halkın iyi bir eğitim alması ve hukukunu iyi bilen bir toplumun yaratılması ile söz konusu olduğu belirtilmektedir. Fakat eğitim sisteminin hem devlet desteği hem de uygulama biçimleri bakımından eksiklikleri bulunduğu için böyle bir toplumun yaratılması zordur. Bu nedenle eğitimde istenen gelişmelerin elde edilmesi için öncelikle devletin eğitime özel bir önem vermesi gerekmektedir. Suavi ele aldığı yazılarında; hürriyet, müsavat, meclis ve demokrasi gibi kavramlara yer vererek dikkatleri kendisine çekmiştir. Ona göre bu kavramların teoriden pratiğe aktarılabilmesi için belli bir eğitim almış, toplu hâlde yaşamının gerekliliğini algılamış ve toplumun oluşturduğu ahlaki, hukuki değerlerini içselleştirme kapasitesine sahip bireylerin yetiştirilmesi önemlidir (Demirkıran, 1998; Doğan, 1989; Suavi, 1989).

Suavi'nin insanların hiç de fonksiyonel olamayan bir eğitime zorlandığını belirttiği makalede, onun eğitim sisteminden nasıl verim alınması gerektiği ile ilgili önerilerine de yer verilmiştir. Suavi'ye göre her şeyden önce eğitim, öğrencinin sosyal çevre ve eğilimlerine göre ele alınmalıdır. Babası tüccar olan çocuğa ya da kısa yoldan hayata atılacak olan öğrenciye “derede tavşan yavrusu ve üç mum ne kelimedir” gibi şeyler öğretmektense ticaret kanunnamesinin okutturulup helal ticaret öğretilse daha iyidir. Eğer teşvik edilen eğitim ve bilimden kasıt, yüzeysel kavram ve tanımlardan ibaret ise geçmişte olduğu gibi bir şeyler elde etmek zordur. Eğer herkesin işine yarayacak ilim ve sanat varsa mektep, medrese, kitap her ne gerekliyse hemen tedarik olunmalı, halk teşvik edilmelidir (Doğan, 1989).

Dergilerde Ali Suavi'nin yurda dönüşü ve Galatasaray Sultanisine müdür olarak atanmasına ilişkin bilgilere de yer verilmiştir (Aksoy, 1974; Akyüz, 1982; Çelik, 1992; Doğan, 1989; Şehsuvaroğlu, 1968). Suavi, Sultan Abdülhamit'in iradesiyle 1876 Kasımında yurda döner dönmez mabeyn gibi önemli bir göreve alınmış, Sultanın kitapçıbaşıcılığına ve şehzadelerin hocalığına atanmıştır. Daha sonra 1 Şubat 1877 tarihinde Galatasaray Lisesi müdürlüğüne atanan Suavi, Avrupalı tarzda açılan ilk Türk okullarından olan bu okulda oldukça önemli değişiklikler yapmıştır. Okuldaki kozmopolit yapıyı millileştirme ve İslamileştirme çabaları, Batı elçilikleri yanında dönemin Maarif Nazırı Münif Paşa'nın da eleştirilerine neden olmuştur. Bunun üzerine yapmış olduğu değişiklikleri bir rapor hâlinde padişaha sunan Suavi, Münif Paşa'yı faaliyetlerini engellediği gerekçesiyle şikâyet etmekten de geri kalmamıştır. Onun okuldaki radikal yenilikleri yanında gazetelerde İngilizler hakkında yazmış olduğu yazılar da görevden alınmasına neden olmuş, başka bir göreve tayin edilmemiştir.

Akyüz (1982), Galatasaray Lisesinde Ali Suavi'nin girişimleri gösteren bir belgeye yer verdiği makalesinde, okulun kuruluşunda öğrencilerinin yarısının Müslüman çocuklarından oluşacağı kararlaştırılsa da

Suavi'nin raporunda durumun Müslümanlar aleyhine bozulduğunu ifade etmektedir. Akyüz, Suavi'nin bu belgede ayrıca şu konularda da bilgiler verdiğini belirtmektedir:

- Azınlık ve yabancı öğrencilerin ücret vb. bazı okul gereklerini yerine getirmediğini söylemektedir.
- Bulgar öğrencilerin devlete karşı silahlı eylemlerini açıklamakta, Osmanlı Hükümetinin akıl almaz gaffetini ortaya koymaktadır. Örneğin eşkıyalık yaparken silahlarıyla beraber yakalanan iki Bulgar öğrenci, Galatasaray Lisesine alınmış onlar da burada diğer öğrencileri kandırarak Rusların Tuna'yı geçtikleri bir sırada Rus ordusuna katılmalarını sağlamışlardır.
- Okulun öğretmenlerinin zararlı ve bölücü eylemlerinden ve onlara karşı nelerin yapıldığından bahsetmektedir.
- Okulda başarı durumu zayıf olduğu için beş yıllık öğretim süresi sekiz yıla çıkarılmıştır. Suavi bu belgede okulun başarısızlığın en önemli sebebinin öğretmenlerinin oradan buradan diplomasız kişilerden oluşmasından kaynaklandığını belirtir. O bunların yerine diplomalı, daha az maaş alan öğretmenlere görev vermiştir.
- Suavi, belgenin sonunda sorunlarla ilgili Maarif Nezaretine başvurursa da gerekli karşılığı alamadığını belirtmektedir.

Dergilerde Ali Suavi'yi konu edinen makalelerde Suavi'nin yenilikçi bir eğitim uygulaması olarak gazeteyi okula soktuğundan da söz edilmektedir. Onun okullara gazete sokmasındaki gayesi; okulları yurt ve dünya sorunlarına açmak istemesidir. Suavi, Muhbir'in 1 Ocak 1867 tarihli ilk sayının ön sözünde ilim ve irfanının menşei olarak sıbyan mekteplerini görmekte, kendi gazetelerinin okullarda dahi okunmaya elverişli olduğundan söz etmektedir. Bu nedenle çıkacak olan sayılardan parasız olarak okullara da verileceğini duyurmuştur. Fakat sadece on beş kadar okula gazete verebileceklerini ifade eden Suavi, hayır ehlinin yardımlarını beklediklerini belirtmektedir (Akyüz, 1978).

Ali Suavi'nin okula gazete sokmasını konu edinen makalede onun bu davranışıyla medreseye karşı eylemde de bulunmuş olduğu vurgulanmaktadır. Çünkü belli ve geleneksel kitapların dışında başka hiçbir kitap ve yazıyı kabul etmeyen medreselerin hele hele gazete gibi güncel olan, politik ve sosyal konuları işleyen bir kaynağı benimsemesi söz konusu olamazdı. O, Muhbir'i medreseye sokmakla medreseyi iki yönden yıpratmıştır. Bunlardan birincisi geleneksel eğitim anlayışına yapılan sert eleştiriler, ikincisi ise medresenin ağıdalı diline karşı gazetede her kesin anlayabileceği sade bir dile yer verileceğinin söylenmesidir (Akyüz, 1978).

Dergilerde konuya ilişkin ele alınan makalelerde ülkenin önemli eğitim sorunlarından birisinin de azınlıkların eğitimi olduğu vurgulanmaktadır. Suavi'ye göre eski eğitim sisteminin eksikliklerinden birisi de azınlık eğitiminin denetimsizliğidir. Onun azınlıklar eğitimi ile ilgili düşünceleri şöyledir: Dönemin güncel siyasi sorunu olan şark meselesinde Batılıların ileri sürdüklerinin aksine azınlıklar tam bir serbestlik içindedir. Azınlıkların eğitimleri devlet tarafından denetlenmemektedir. Ülkede cemaatler arasındaki savaş gerçekte eğitim savaşıdır (Doğan, 1989; Doğan, 1991).

Doğan (1989), Ali Suavi ile Münif Paşa'nın düşüncelerini karşılaştırdığı makalesinde Suavi'nin Batıdan yararlanabilmek için kendi memleketinin eğitim ve kültürünün en iyi şekilde bilinmesi gerektiğini ifade

etmektedir. Suavi'ye göre bu gerekliliğin Batıda tahsil görenler ile tahsilini tamamlayarak ülkesine dönenler olmak üzere iki boyutlu olduğunu vurgulamaktadır. Ona göre kendi lisan-ı maarifine dair bir şey okumamış kişiler Fransızca öğrenseler de ülkelerine faydalı olamazlar. Hatta Suavi bunların bazılarının Türkçeyi kullanmaktan bile aciz olduklarını söylemektedir. Diğer yandan bu engelleri aşarak bir şeyler öğrenenler ise halkına ve insanına yabancılaşmaktadırlar. Oysa amaç Osmanlıya hizmet etmektir, kendi toplumuna yabancılaşmak değil. Buna göre bir aydının topluma götüreceği hizmette temel koşul onun toplumunu kendi sosyal gerçekliği içinde ele almasıdır. Ona göre bir Şeyhülislamın İstanbul'a yapabileceğini Montesquieu yapamaz.

VI. Sonuç

Cumhuriyet dönemi süreli yayınlarda Ali Suavi'yi konu alan makalelerin değerlendirilmesi amacıyla yapılan bu çalışmada toplam otuz makaleye ulaşılmıştır. Ulaşılan bu makalelerde Suavi'nin özellikle Türkçülük, siyasal ve eğitim yönü üzerinde durulduğu görülmüştür. Dergilerde, Suavi'nin verimli geçen yaklaşık 15 senesinin en az 10-11'ini yurt dışında geçirdiği ifade edilmektedir. Bu nedenle Suavi'nin doğru bir şekilde anlaşılması için yurt dışında onunla ilgili yapılmış eserlerin de incelenmesi gerekmektedir. Yine dergilerde onun, hakkında yapılan araştırma sonuçlarıyla değil kendi eserlerinden hareketle incelenmesi hâlinde de daha doğru anlaşılacağı ifade edilmiştir. Buradan hareketle Suavi ile ilgili yapılacak olan çalışmalarda yurt dışında onunla ilgili yapılmış araştırmalar ile kendi eserlerinin de incelenmesinin bir gereklilik olduğu söylenebilir.

Suavi'nin Türkçülük yönünü konu alan makalelerde onun Türkçülüğü bilimsel bir şekilde ele aldığı vurgulanmakta, Türklerin bilim ve medeniyete olan katkılarını tüm dünyaya duyurmada oldukça çaba sarf ettiği belirtilmektedir. Bu nedenle onun Türkçülüğünün kuru bir Türkçülük olmaktan ziyade şuurlu bir Türkçülük olduğu söylenebilir. Suavi sadece ırk anlamında bir Türkçülük değil, aynı zamanda tarih ve dil alanında da önemli bir Türkçüdür.

Suavi'nin siyasal yönü ile ilgili olarak da makalelerde onun rejim hakkındaki düşüncelerine, yapmış olduğu muhalefet çalışmalarına, yurt içi ve yurt dışındaki sürgün hayatına yer verilmiş, düşüncelerini halka aktarmak için vermiş olduğu vaazlardan söz edilmiştir. Bunun yanında siyasal yönü ile ilgili çok sık ele alınan konulardan biri de Çırağan Vakası'dır. Bu konu da özellikle Çırağan Vak'asının ortaya çıkma nedenleri ve sonuçları üzerinde durulduğu görülmektedir.

Dergilerde Suavi ile ilgili üzerinde en fazla durulan konulardan biri de onun eğitim hakkındaki düşünceleridir. Konuya ilişkin ele alınan makalelerde onun toplumun aydınlanmasında eğitime önemli görevler yüklediği belirtilmiştir. Eğitimde sosyal çevrenin ihtiyaçlarının mutlaka dikkate alınması gerektiğini belirten Suavi'nin, eğitsel sorunların üstesinden nasıl gelineceği hakkındaki düşüncelerine de yer verilmiştir. Dergilerde onun Galatasaray Lisesi müdürlüğü işlenen diğer bir konu olarak dikkat çekmektedir. Özellikle burada yaptığı yenilikler ve okulla ilgili hazırladığı rapor oldukça dikkate değerdir.

Cumhuriyet dönemi süreli yayınlarda Ali Suavi'yi ele alan makaleler; 1930-1950, 1950-1970 ve 1970-2000 yılları arasındaki dönemler açısından ele alındığında ilk iki dönemde Suavi'nin daha çok Türkçülük ve siyasi yönü üzerinde durulduğu görülürken, eğitsel yönü ile ilgili düşüncelerine daha çok 1970 ve 2000 yılları arasında yer verildiği görülmektedir.

SUMMARY

AN EVALUATION OF THE ARTICLES PUBLISHED ABOUT ALİ SUAVİ IN REPUBLIC PERIOD PERIODICALS

Ali Suavi was born in İstanbul in 1838. Ali Suavi, who was born and grew up in a poor neighbourhood in Cerrahpaşa, received education in an Ottoman junior high school (Rüştiye), served as a professor, a teacher, a judge and an administrative officer, if secondarily, and then he was exiled to Kastamonu. Later he fled to Paris with the help of Fazıl Pasha and he began to publish a newspaper called Muhbir. During the period he was abroad, he made use of the arithmetic and philosophy courses and he made himself known through his publishing abroad and his activities in the Young Ottomans Society. He was killed in the raid he carried out against the Çırağan Palace for the purpose of overthrowing Abdülhamit in 1878. Ali Suavi is an important figure in the Turkish education history due to reasons such as especially his standing up to the Madrasa mentality, discussing the problems of education of that period, interesting attempts at education and serving at the Galatasaray High School as a principal.

In this study it is aimed to carry out an overall evaluation of the articles about Ali Suavi in Republic period periodicals. To this end, thirty two articles were found by searching with key words such as “Suavi”, “Ali”. The categorical technique, one of the the techniques of the content analysis, was used in the study, and the articles which share similarity were collected under common titles. As a result of the examination of the content of the articles, it is seen that the articles about Ali Suavi are treated in terms of three aspects. These are his aspect of Turkism, his political stance and his stance as an educator.

When the articles about Suavi are examined by the years they were published in, it is seen that the most articles (nine articles) were published in 1940-1950. When they are examined by the authors, it is seen that the most articles were written by N. Halil (5 articles) and İsmail Doğan (4 articles). When they are examined by the journals they were published in, it is seen that the most articles were published about Suavi in the journals such as Belleten and Yeni Adam.

Regarding his Turkism, the features and nature of his understanding of Turkism, his ideas about Turks and the Turkish language and his suggestions about the Turkish language are included in the articles about Ali Suavi. When the articles dealing with his political stance are examined, it is seen that issues such as his opposition, his studies during his teaching and sermons, his exile life in Turkey and abroad, his views about foreign policy and the Çırağan Incident are dwelt on. When the articles dealing with him as an educator are examined, issues such as his ideas about education in general, his post as a principal in the Galatasaray High School, education of the minorities and his views about education reforms are included.

KAYNAKLAR

- Akgün, M. Z. (1969). Son Asrın Türk Düşünürleri: IV Ali Suavi, *Yeni Adam*, Sayı: 820: 12-13.
- Akyüz, Y. (1978). Okula gazete sokan öğretmen Ali Suavi ve günümüz eğitiminde benzer girişimler, *Belleten*, Sayı 167: 437-444.
- Akyüz, Y. (1982). Galatasaray Lisesinin ıslahına ilişkin Ali Suavi'nin girişimlerini gösteren bir belge, *Belleten*, Sayı 181: 121-131.
- Akyüz, Y. (2013). *Türk Eğitim Tarihi*, 24. Baskı, Ankara: Pegem Yayınları.
- Aksoy, M. (1974). Mektep-i Sultani ve Ali Suavi, *Türk Kültürü*, Sayı 13(150-152).
- Atay, F. R. (1942). Ali Suavi, *Yeni Adam*, Sayı 380: 9.
- Atay, N. H. (1944a). Kendine göre Ali Suavi, *İstanbul Kültür Dergisi*, Sayı 25: 6-7.
- Atay, N. H. (1944b). Kendine göre Ali Suavi, *İstanbul Kültür Dergisi*, Sayı 26: 8-9.
- Atay, N. H. (1945a). Kendine göre Ali Suavi, *İstanbul Kültür Dergisi*, Sayı 27: 8-9.
- Atay, N. H. (1945b). Kendine göre Ali Suavi, *İstanbul Kültür Dergisi*, Sayı 28: 9.
- Atay, N. H. (1945c). Kendine göre Ali Suavi, *İstanbul Kültür Dergisi*, Sayı 30: 9-10.
- Çelik, H. (1992). Çırağan hadisesi bir İngiliz tertibi midir? *Tarih ve Toplum*, Sayı 103: 42-48.
- Çelik, H. (1992). Fahiş hatalarla dolu bir kitap: Tanzimat'ın iki ucu, Münif Paşa ve Ali Süavi, *Birikim*, Sayı: 35: 64-73.
- Demirkıran, H. (1998). Ali Suavi, *Köprü*, Sayı: 64: 114-116.
- Dizdaroğlu, H. (1958). Ali Suavi'de dil anlayışı, *Türk Dili*, Sayı 80: 374-380.
- Doğan, İ. (1989). Bir Eğitimi olarak Ali Suavi (1839-1878) ve Türk eğitimine katkıları, *Millî Eğitim*, Sayı 92: 7-13.
- Doğan, İ. (1989). Siyasal tutum geliştirmede iki Tanzimat aydını: Münif Paşa ve Ali Suavi", *İslami Araştırmalar Dergisi*, Sayı 3(4): 200-207.
- Doğan, İ. (1991). Türkçülük düşüncesinin önderi Ali Suavi ve bazı kalıp yargılar, *Millî Kültür*, Sayı 84:2-10.
- Doğan, İ. (1991). İsmail Doğan, "Ali Suavi, Azınlıklar Eğitimi ve Galatasaray Lisesi Örneği", *Millî Eğitim Dergisi*, Sayı 31: 94-96.
- Eşref, M. (1934a). Ali Suavi, *Hak ve Cemiyet*, Mart Sayısı: 21-22.
- Eşref, M. (1934b). Ali Suavi, *Hak ve Cemiyet*, Nisan Sayısı, 76-77.
- Gövsal, İ. A. (1938). Ali Suavi, *Yedigün*, 12(300).
- Gözler, H. F. (1967). Ali Suavi'yi tanımıyoruz, *Halkevleri Dergisi*, Sayı 11: 7-8.
- Gözler, H. F. (1968). Ali Suavi'yi tanımıyoruz, *Halkevleri Dergisi*, Sayı 20: 5-6.
- Kara, M. (1983). Yakın tarihimizin meşhur simalarından Ali Suavi, *Bilim ve Kültürde Orkun*, Sayı 7: 28-30.
- Kocabaş, H. (1948). Ali Suavi Vak'ası üzerine verilmiş fetva, *Uludağ*, Sayı: 92:26-30.
- Koloğlu, O. (1995). Ali Suavi ile İngiliz, Türk ve İslam dostları, *Tarih ve Toplum*, Sayı: 138: 25-30.
- Köni, Y. K. (1942). Ali Suavi'nin şahsiyeti, *Yeni Adam*, Sayı: 268: 6-7, 11.

- Suavi, A. (1989). Eğitimci Olarak Ali Suavi (1839-1878) ve Türk Eğitimine Katkıları, *Millî Eğitim*, Sayı 92, ss. 7-13.
- Şehsuvaroğlu, B. (1968). Ali Suavi ve Galatasaray Lisesi, *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, Sayı 9: 38-41.
- Tanyeli, A. H. (1950). Ali Suavi'ye ait bir karikatür, *Yeni Tarih Dünyası*, Sayı 8: 347.
- Ünver, A. S. (1973). Ali Suavi'nin görüşüyle Türk ve Türklük, *Hayat Tarihi Mecmuası*, Sayı 4: 7-9.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1944). Ali Suavi ve Çırağan Vak'ası, *Bellekten*, Sayı 29: 71-118.